СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ | РІК XXXI. | Число 205. | Джерзи Ситі, Н. Дж., второк, 4. вересня, 1923.

VOL. XXXI. | No. 205. | Jersey City, N. J., Tuesday, September 4, 1923. | THREE CENTS

СТРАЙК В КОПАЛНЯХ ТВЕРДОГО ВУГЛЯ ПОЧАВСЯ

ПЕРЕГОВОРИ ВЕДУТЬСЯ ДАЛІ, ХОЧА ОБІ СТОРОНИ ВІДКИНУЛИ ПРОПОЗИЦІЇ

ФІЛЯДЕЛФІЯ, 31. серпня. — Урядники майнерської юнії подають вістки, що як лиш покінчився речинець дотеперішнього майнерського контракту, страйк майнерів твердого вугля почався сейчас.

Велика частина майнерів покинула роботу ще коло пів до четвертої сполудня, коли скінчилася денна шихта. На нічну шихту працює всего 10 процент майнерських робітників, і сі покинуть роботу о годині 12. в ночі.

Урядники юнії підносять, що страйк починається дуже солідарно, бо страйкарі вірують в своїх провідників. Властителі копалень теж мовчки признають робітничу солідарність, коли ні одна копалня на цілому твердо-вугольному дистрикті не пробує вести роботу мимо страйку.

ОБІ СТОРОНИ ВІДКИДАЮТЬ ПРОПОЗИЦІЇ ГУБЕРНАТОРА ПИНШО

ГАРИСБУРГ, Па., 31. серпня. — Нині в полудне відбув стейтовий губернатор другу конференцію з представниками властителів копалень твердого вугля та майнерської юнії, щоби почути їх відповідь на предложені їм на попередній конференції пропозиції.

Так представники властителів, як і представники майнерів відкинули губернаторові пропозиції. Обі сторони згодилися разом лишень в одній точці, а то щодо 8-годинного робочого дня. Властителі жадали, щоби робітники сейчас вертали до роботи та віддали справу спірних питань до розгляду мировому судови та зажадали контракту на чотири роки, а зате представники майнерів зажадали системи відчековання. Вони рішучо відкинули домагання властителів вертати до праці та рівночасно вести переговори. Щодо підвишки робітничої заплати на 10 процентів, то майнери хоча не признають його відповідним, принимають її як крок у властивім напрямку, зате властителі не хочуть на нього згодитися.

Конференція тревала цілих 5 годин і, не довівши до нічого, розвязалася. Все таки губернатор виміг на обох сторонах обіцянку, що вони не покинуть міста, але будуть відбувати з ним ще дальше переговори. Слідуюча конференція відбудеться завтра.

ЗЛУЧЕНІ ДЕРЖАВИ ВИЗНАЛИ ВПОВНІ МЕКСИКО

ВАШІНҐТОН, 31. серпня. — Федеральний уряд Злучених Держав оповістив повне визнанне теперішнього мексиканського уряду президента Обреґона.

Таке саме звідомленне видав у той самий час в Мексико мексиканський уряд.

Визнанне далося сейчас сильно відчути на фінансовій біржі. Видно, купці та банкирі сподіються великого оживлення торговельних зносин наслідком сього визнання.

КУЛИДЖ НЕ ДУМАЄ ВИЗНАВАТИ БОЛЬШЕВИЦЬКОГО УРЯДУ

ВАШІНҐТОН, 31. серпня. — Президент Кулидж дав до зрозуміння, що він не думає визнавати большевицького уряду в Росії так довго, поки він не сповнить вимог, поставлених йому вже президентом Гардінґом через секретаря Гюза, та поки він не стане урядом в розумінне американськім, себто поки народ не буде допущений до участи в правлінню краєм.

ПОШИРЯЮТЬ ВОЄННИЙ СТАН В ОКЛАГОМІ

ОКЛАГОМА СИТІ, 31. серпня. — Стейтовий губернатор видав нову проклямацію, якою з огляду на нові насильства поширяє воєнний стан на цілий повіт Тулси.

Проклямація завішує всі горожанські права особистої свободи та установляє острі кари на ношенне оружа.

Новими насильствами, які згадує губернатор, було вивезенне двох горожан невислідженими справниками.

БЮРО КОПАЛНЯНЕ РАДИТЬ ЗАВЕСТИ РАДИКАЛЬНІ ЗМІНИ В ВИТОПЛЮВАННЮ ЗЕЛІЗА

ВАШІНҐТОН, 31. серпня. — Федеральний уряд копалень радить всім фабрикам зеліза змінити радикально способи добування зеліза з руди. На основі довгих дослідів ствердило бюро, що кошти добування зеліза можна значно обнижити, коли зелізо добувано з руди киснем (оксиґеном) або кисневими кислотами.

ФІНАНСОВІ КЛОПОТИ ҐУБЕРНАТОРА

ІНДІЯНОПОЛИС, Індіяна, 31. серпня. — Ґубернатор Ворен Т. Мекгрей відбув зі всіми своїми вірителями конференцію в справі своєї невиплатности. На конференції показалося, що він має 2 мілїони 652,000 долярів довгу. Щоби сей довг сплатити по справедливости для всіх вірителів, порадив він їм згодитися, аби весь його маєток був зложений в руки тростісів на ту ціль. Ґубернатор заявив, що він не думає резиґнувати зі свого уряду через своє банкротство.

КУ-КЛАКС-КЛЕН ГРОЗИТЬ ПІМСТОЮ

ПЕРТ АМБОЙ, Ню Джерзі, 31. серпня. — З огляду на те, що члени Ку-Клакс-Клена відгрожуються пімстою всім, що брали участь в нападі на їх збори, мешканці міста стали удержувати вулицями самовільні горожанські сторожі для охорони перед напастями з боку Кленсменів.

АДВОКАТСЬКА ПАЛАТА ЗА СВІТОВИМ СУДОМ

МИНЕАПОЛИС, МИНЕСОТА, 31. серпня. — Адвокатська палата Злучених Держав приняла на своїй річній конвенції резолюцію, попираючу пропозицію приступлення Злучених Держав до світового суду в Гаґі, як се пропонував Гардінґ.

КЛОПОТО СНОВИДИ.

Марсон Кофин, 19-літний мешканець міста Гаітинґдону, на Лонґ Айленді, коло Ню Йорку, ходячи нічью під впливом свого сновидства, попав межи два комини на своїм мешканню так, що не міг ніяк сам звідти добутися. Мусіли сусіди кликати огневу сторожу, котра звідти вирубала сокирами.

ПОЛЬСЬКА ТОЛЄРАНЦІЯ.

В Томашовськім повіті в селах Папинів, Шароволя, Кунки, Пасіки, Лосинець українські діти систематично польонізуються. Найбільша увага звертається на сторону обрядову. дітей не вчать писати і читати, та рахункам, а хреститися по польськи й пр. Але того мало. Над дітьми ще і знущаються. Так в с. Кунках в школі дитині казали молитись по польськи, а як вона почала промовляти православні молитви, над нею католики сміялися і тим змусили опустити школу та ніколи в неї більше не заглядати. Але батьки за те дістали 2 тиждні арешту.

Релігійна свобода найліпше ілюструється фактами примусу зі сторони поліції вяткувати римсько-католицькі свята як наприклад в селі Тарноватка 2. квітня старший постерунковий недозволив орати поле православним селянам. На зажалення місцевого секретаря клюбу нема відповіді досі від повітового Старости.

ЕКСПЕДИЦІЯ ДЛЯ ДОСЛІДЖУВАННЯ МОВИ.

В половині липня розпочала на Полтавщині працю комісія з аспірантів по катедрі досліджения української фільольоґії в Харкові, в складі М. Йогансена, Ткаченка і А. Німчинова. Завданням її є встановити район поширення деяких мовних явищ (мягких закінчень прикметників і ин.). Намічено маршрут через Миргородську, Зінківську, Красноградську і Ахтирсько-Богодухівську округи.

ПОЛСЬКІ ТАЙНІ ОРГАНІЗАЦІЇ.

„Робітник" вичислює дальші фашистівські організації в Польщі. Діляться вони на три групи: явні, півявні, і зовсім законспіровані. Одні, явні управляють чорносотенну (погромницьку) пропаганду. Найбільше боєва організація се „закон фашистуф".

НАСЛІДКОМ НУЖДИ В НІМЕЧЧИНІ БІДУЮТЬ АНГЛІЙСЬКІ ФАРМЕРИ.

На анґлійськім ринку появилися тисячі тон молодої німецької картофлі. Наслідком сього ціна картофлі в Лондоні зійшла до 27 долярів 50 центів за тону (2 тисячі фунтів), тоді як анґлійські фармери не можуть обстати при своїм, як не дістануть за тону що найменче 30 долярів.
Через те анґлійські фармери вже організують товариство, яке має вистаратися, щоби анґлійський праламент ухвалив закон, забороняючи привіз картофлі зі заграниці, коли край має подостатком своєї бараболі.

ЩЕ ОДИН ОТАМАН.

Совітські „Известія" повідомляють, що велика банда отамана Скропченка добровільно віддалась, сперщу вбивши свого отамана. Ця банда тероризувала Чернигівський та Прилуцький район. Сам Скрипченко називав себе „Богданом другим — визволителем України". Штаб банди перебував у Чернигівських лісах і був табором оточеним окопами. Ця банда розстріляла біля 50 комуністів.

З ГАЛИЧИНИ.

В четвер 12 липня б. р. відбулося в селі Задвірю Перемишлянського повіту велике віче, скликане послом до Сойму з Волині Х. Приступою. На віче прибув також сенатор з Волині Л. Маркович. Масово зібране селянство. робітництво й інтеліґенція дякували гучними оплесками народним вибранцям за їх непосильний труд в обороні прав українського працюючого люду.

СПРАВОЗДАВЧЕ ВІЧЕ УКР. ПОСЛА.

12. липня ц. р. в осаді Сосновиця при великім скупченні народу відбулося справоздавче віче пос. С. Маківки. Віче відкрив місцевий громадський діяч Микола Рябчевський. Пос. Маківка торкнувся сучасного політ. стану, праць україн. послів в Сеймі і особливу увагу звернув на діяльність самоуряду і організацію населення на місцях.

СМЕРТЕЛЬНИЙ ПОСТРІЛ.

Підчас військових вправ в касарні при вул. Яблонських у Львові постілено смертельно поручника Левіцкого, який влучений у живіт умер.

СЕНАТОР ЛА ФОЛЕТ ІДЕ В РОСІЮ.

БЕРЛІН, 31. серпня. — Сенатор Ла Фолет сїхав нині до Петрограду.

МУРИНСЬКІ ЗАВОРУШЕННЯ

ДЖАНСТАВН, ПА., 31. серпня. — Підчас бійки поліції з Муринами на передмістю Ровздейл згинуло трох полісменів, а трох других було тяжко ранених.

СТАНОВИЩЕ СТУДЕНТСТВА В ОДЕСІ.

„Вісти" з дня 22. липня подають з Одеси: Закінчено статистичний дослід життя та побуту місцевого студенства. Обслідовано около 50 процент всіх студентів. Серед студентства 57 процент робітників та службовців. Більш половини студентів є хорих. 12 процент хорих на сухоти, з процент на венерічні недуги, 33 процент на внутрішні недуги, 52 процент терплять на загальне виснаження. Іза недостачі коштів, лічиться тільки 8 процент хорих.

„ПІДНЕСЕННЄ РІЛЬНИЦТВА УКРАЇНІЗАЦІЯ ВІДЛОЖЕНА.

Польська Телеґр. Аґенція доносить, що до 1. вересня має бути переведена цілковита українізація урядів. В звязку з тим зукраїнізовано середні школи і театри й зорганізовано ряд курсів для науки української мови.

КОМІТЕТ ВШАНУВАННЯ ПАМЯТИ ПОЛК. ДМИТРА ВІТОВСЬКОГО

порішив поручити одному з найкращих українських артистів-малярів намалювання великого портрету покійного полковника Вітовського. одного з найкращих представників нашого визвольного руху. Комітте вважає конечним для традиції визвольних змагань увіковічнити його память. Портрет передано буде до Музею ім. Шевченка у Львові до того часу, доки не отвориться окремий музей воєнних памяток, в якого власність перейде цей портрет. В дальшому пляні Комітет задумує перенести тлінні останки Покійного з Берліна до Львова та поставити памятник. Гроші слати до Земельного Банку Гіпотечного у Львові, вул. Підвалля ч. 7 на „фонд полк. Вітовського". — За Комітет: Д-р Стефан Шухевич, Д-р Володимир Старосольський, Дмитро Паліїв.

ІТАЛІЯ БОМБАРДУЄ ГРЕЦЬКИЙ ОСТРОВ

КОРФУ, 31. серпня. — Щоб вимусити на Греції принятте всіх умов, предложених її Італією в ультиматі, італійський уряд вислав на грецький остров Корфу десять воєнних кораблів і сі почали обстрілювати місто, як у війні, а опісля італійські вояки стали занимати місто.

Обстрілювано передовсім два грецькі форти, вчиняючи сим бомбардованнем тяжку шкоду та вбиваючи богато людий. Та жертви бомбардовання переважно не грецькі вояки, а грецькі та вірменські втікачі з Туреччини, що живуть тут на удержанню міста Лондону.

Над містом літають тепер італійські літаки, а в місті панує страшний переполох.

МУСОЛІНІ ПРО ЦІЛЬ БОМБАРДОВАННЯ

РИМ, 31. серпня. — Премієр Мусоліні заявив нині представникам чужих держав, що бомбардованнє міста Корфу має на ціли вимогти на Греції принятте умов ультиматума. Мусоліні заперечив, що Італія хоче починати війну з Грецією та що вона думає задержати на все остров Корфу.

ГРЕЦІЯ ВІДКЛИКУЄТЬСЯ ДО ЛІҐИ НАРОДІВ

АТЕНИ, 31. серпня. — Греція відкликалася в справі свого непорозуміння з Італією до Ліґи Народів, покликаючися на 15. артикул умови про Ліґу Народів, після котрого Італія обовязана наперед судити справу мировим судом.

Сподіються, що аліянти зроблять нині якийсь рішучий крок в ціли запобіження війні.

ІРЛЯНДІЯ ТА АБІСИНІЯ ХОЧУТЬ СТАТИ ЧЛЕНАМИ ЛІҐИ НАРОДІВ

ЖЕНЕВА, 31. серпня. — Рада Ліґи Народів застановлялася нині над приняттєм в свої члени Ірляндії та муринської републики в Африці, Абісинії.

Як вступний крок до такого приняття, Ліґа припоручила своїй військовій комісії начеркнути, кілько найбільше війска моглаб кожда з тих держав удержувати.

АНҐЛІЯ ОБУРЕНА НА ЗАНЯТТЄ КОРФУ

ЛОНДОН, 1. вересня. — Всі анґлійські ґазети без вимку осуджують заняттє грецького острова Корфу Італією як вчинок, противний конституції Ліґи Народів, до якої Італія теж належить.

В деяких ґазетах появилися пропозиції бойкоту Італії, се пропонує статут Ліґи.

ФРАНЦІЯ ВДОВОЛЕНА ЗАЯВОЮ ГЮЗА

ПАРИЖ, 31. серпня. — Французькі ґазети підносять з вдоволеннем політичну заяву Гюза підчас промови перед американською палатою в Минеаполисі, в якій він сказав, що Злучені Держави хочуть держатися осторонь від европейських справ. Франція, на думку ґазет, думає, що така політика Злучених Держав годиться з її інтересами.

АНҐЛІЯ ПРИЙМАЄ РАКОВСЬКОГО

ЛОНДОН, 31. серпня. — Анґлія остаточно згодилася допустити й признати Християна Раковського, колишнього голову „українського совєтського уряду", яко торговельного аґента большевицького уряду в Москві.

Московський уряд іменував бувшого „українського президента" своїм торговельним аґентом ще в липни, і Раковський став зараз вибиратися в Лондон. Тимчасом від анґлійського уряду наспіла телеґрама, щоби Раковський задержався зі своїм виїздом так довго, поки анґлійський уряд не розслідить піднесені проти Раковського закиди, після котрих Раковський не може бути принятий в Анґлії добре, бо він виголошував проти Анґлії ріжні політичні заяви.

ЗАПОВІДАЮТЬ УСТУПЛЕННЄ ГОЛОВИ НІМЕЦЬКОГО ДЕРЖАВНОГО БАНКУ

БЕРЛІН, 31. серпня. — Часописи допускають як правдоподібне, що дотеперішний голова державного банку Др. Гавенштайн, на котрого від якогось часу йшла нагінка як головного виновника обнижения німецької марки, буде примушений уступити.

НІМЕЧЧИНА ВЕДЕ КАМПАНІЮ ПРОТИ ГАЗАРДОВОЇ ГРИ

БЕРЛІН, 31. серпня. — Німецька поліція почала завзяту кампанію проти всякої газардової гри. Гри сі заводять головно втікачі з Росії, а німецьке населенне має тратити через них поважні суми.

Поліція вживає в своїй кампанії власти урядового бюра до визначування мешкань, викидаючи з наймлених мешкань всіх тих, що займаються газардовими грами.

КУНО ПРИЇЗДЖАЄ ДО АМЕРИКИ

ГАМБУРҐ, 31. серпня. — Бувший німецький канцлер Куно, іменований недавно президент ради директорів Гамбурсько-Американської Лінії, виїзджає в інтересах сеї лінії до Америки. Його виїзд не має ніякої політичної цілі, бо др. Куно покинув уже політику.

СТРАШНА БУРЯ КОЛО ДАНСЬКИХ БЕРЕГІВ

КОПЕГАҐА, Данія, 31. серпня. — Страшна буря, яка навістила данське побереже, зірвала з котвиці туристичний корабельчик „Фрею", на котрого покладі було коло 200 осіб, та загнала його на повне море. Корабель пропав без вістки.

Кромі сього пропало коло пів сотки рибацьких лодий. При березі розбилося кілька кораблів.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and Holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918

SUBSCRIPTION RATES		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодинока число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сіті і заграницю.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів

Телефон „Свободи": 433 Montgomery. Ред. і Н. Union 1883 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

В Канади належить висилати гроші лише за т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ НА УКРАЇНІ.

Під таким наголовком поміщуємо на другому місці нинішнього числа статтю московського комуніста Н. Попова, яка свого часу появилася московською мовою в харківській ґазеті „Комуніст", а опісля українською в праській „Новій Україні".

Властиво кажучи, помістити та розкинути сю статтю серед українських імігрантів в Америці повинніб так звані українські комуністи, себто ті, що взяли на себе обовязок поширювати серед українських мас думки своїх співтоваришів. З огляду на те, однак, що й нюйорські і вініпеґські „Ізвестія" не згадали навіть одним слівцем вісточки про появу сеї статті, з огляду на те, що й нема надії на те, що се станеться, ми покористуємося переводом „Нової України", щоби запізнати наших читачів зі станом національного питання на Україні.

Надії-ж на те, щоби українські „Ізвестія" подали статтю Н. Попова для своїх читачів, нема через те, що ся стаття доказує, що все те, що ми писали про становище московських большевиків до українського народа, є правдою, а все те, що писали ріжні кацапські „Вісти" та буцімто українські „Ізвестія", є чистісінька брехня.

Про сього Н. Попова треба подати, що він не Українець, а Москаль, себто йому не можна зробити закиду, що його вияснення дійсних фактів було скривлене українським, може й несвідомим, націоналізмом. Є він визначним членом Комуністичної Партії (большевиків) України, офіціяльної московської партії, що під командою Москви править Україною. Являється він у ній провідником так званої федералістичної течії, яка стоїть на тому, що Україна повинна рядитися не московською, а українською комуністичною партією, та що Україна повинна стояти з Росією в федеративних зносинах, як рівний з рівним. Вже се все для всякого, який має нате мозок, щоби думати, а який не продався, щоби думати інакше, показує одно: на Україні не так, як пишуть нюйорські або вініпеґські кацапські „Вісти".

Те саме підтверджують факти, які случилися з появою отсеї статті. Стаття саме появилася була в „Комуністі" як одна з довгого ряду дискусійних статий на тему національного питання на Україні. Викликала вона була сейчас завзяту полеміку, головно за ті уступи, в котрих критикується русифікаційну політику большевицької партії на Україні. З тих нападстий видно було, що значна частина московської большевицької партії на Україні стоїть далі на становищи московського шовінізму супроти Українців, і се пояснює, чому аґенти сих московських шовіністів, що видають в Америці ґазети буцімто українською мовою, не передрукували сеї статті, хоча другі статті сьої ґазети залюбки перепечатують.

В статті находимо виразне підтвердження того всього, що ми все ґоворили про большевицьку владу на Україні: що большевицька влада на Україні се окупаційна влада; що се є російська по своєму складі; що вона наскрізь пересякла московським націоналізмом; що вона придержується супроти українського народа, а спеціяльно українського селяньства, тої самої засади, якої придержувалася царська Росія, себто засади нищення всего українського руху з наміром перевертання всіх Українців на Москалів; що всі вихвалки большевицьких аґентів про ширенне української освіти серед українських шкіл є чиста свідома брехня, виссана з палця (самому Н. Попову не відома ні одна партійно-советська школа з українською викладовою мовою); що се все є причиною страшної ненависти всего українського населення до московської большевицької влади; та що наслідком сьої ненависти українського населення до московського большевицького уряду, сей не може там зовсім функціонувати; та що йому з сьої причини грозить неминучий упадок.

Н. Попов старається запобігти сьому упадкови московської большевицької влади на Україні своєю статтею. Та, очевидно, статті за мало. Статтю надрукували, автора здорово вилаяли, а супроти українського народа повели далі русифікаційну політику московських царів. Ще раз підтверджено давно доказану правду, що гнобителі все зроблять для угнетених, лишень з плечий угнетених не злізуть, та що визволенне угнетених може бути ділом тільки самих угнетених. Голос Н. Попова треба підняти за велику горожанську відвагу, з якою він засвідчив правді, хоча се свідоцтво правді не поможе, принайменче не поможе так, як сього собі автор бажав.

Без сліду вона не пропаде. Вона не навернула й не наверне московських большевиків від їх русифікаційної дороги, перебраної від московських царів, але, даючи свідоцтво правді, піддержує на духу тих, що неправду давно бачили та проти неї взялися бороти. Вона піддержить тих, що остаточно силою повалять насильне панування московського чиновництва та визиск московських правлячих верств над українським народом. В той спосіб вона не безпосередно, але посередно, не прямою, але бічною дорогою, осягне свою ціль.

За те й затаюють ті, що нанялися гнобителям України. За те вона й заслугує на поширенне тими, що поклялись проти гнобителів боротися.

ЧИТАЙТЕ УКРАЇНСЬКІ КНИЖКИ І ГАЗЕТИ БО ЧАСТЕ ЧИТАННЄ ВЕДЕ ДО ПРОСВІТИ. А ПРОСВІТА — СЕ СИЛА. — ПИШІТЬ ПО НАЙНОВІЙШИЙ ЦІННИК КНИЖОК.

Н. Попов.

НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЄ НА УКРАЇНІ.

Національне питання в Союзі Соціялістичних Советських Республик тісно сполучене з утворенням звязку між робітничою клясою та селянством. Міський пролетаріят нашого Союза Республик у своїй переважливій більшости московський („великоруський"). До половини селянства не належить до московської національности. Інтереси совітської влади вимагають, щоб селянство (середняки та бідаки) підтримувало її політику, йшло за пролетаріятом. А всі зусилля наших ворогів звернені на розірвання звязку між робітниками та селянами. Цього найлекше добитися там, де робітників од селян оддіялює не лише господарська неоднаковість, але й мова та форма побуту, звязані з приналежністю до ріжних націй.

Країни нашого Союза Республик, де існувала й досі існує національна відокремленість між селами та пролетарськими елементами міста, визначалися під час усієї революції найбільшою напруженістю в громадянській війні, при чому контрреволюція в повній мірі використовувала національну відрубність пролетарського міста від села. Досить послатися на Україну (особливо Правобережну), Північний Кавказ, Туркестан; це характеристична річ, що в зазначених районах ми до цієї пори, в 6. році революції, ще не зуміли, не вважаючи на зміцнення совітської влади, розчавити політичний бандитизм, за який центральні московські ґубернії давно встигли забути.

Нова економічна політика у значній мірі вирвала ґрунт зпід національної контрреволюції на окраїнах Союза Совітських Республик. Але ця сама нова економічна політика, звернувши всі сили селянина-середняка на віднову його господарства та позбавивши бідака змоги експропріювати при допомозі соввлади куркулів, до певної міри зменшила політичний звязок соввлади з селянством. Це найшло свій вислів, між иншим, у величезному кількісному зменшенню нашої сільської орґанізації в р. 1921 та 1922, при чому найцікавіще те, що цьому зменшенню не перешкодив поворот на село десятків тисяч червоноармійців (очевидячки, вони, повернувшись господарювати на селі, опинилися поза партією).

Занепадом позиції Російської Комуністичної Партії на селі не може не скористатися контрреволюція, зокрема — контрреволюція націоналістична. Правда, між деякими з партійних товаришів існує думка, що можна тільки радіти з того приводу, що партію залишили селянські елементи—партія від цього лише щодо клясової чистоти виграє.

Не будемо сперечатися з тим, що між селянами, котрі протягом останніх років залишили партію, було багато „чужих елементів". Але нічого й казати, що, не маючи досить міцної орґанізаційної опори на селі, партія не може управляти селянською країною, особливо там, де між робітничою клясою та селянством існує національна ріжниця.

Що-ж виходить у практиці хоч би на тій самій Україні? Ми маємо в партії перш за все пролетарські елементи міста (майже цілковито зрусифіковані або жидівські), по друге, добру частину дрібно-буржуазної інтеліґенції (також міської, і в переважній більшости російської або жидівської) і, нарешті, селянські та на пів пролетарські елементи села (переважно українські, при чому сільська інтеліґенція, також українська, майже цілковито знаходиться поза межами нашої партії).

Серед таких обставин зменшення сільського елементу в нашій партії на Україні означає зменшення українського елементу. В мене, на жаль, немає докладних статистичних відомостей про національний склад Комуністичної Партії (большевиків) України. Пригадую, що на VI. конференції в листопаді 1921 року щодо кількости перше місце займали Росіяни, друге — Жиди, а тільки третє — Українці. Між тим, у загальній масі населення України — Українці становлять більш ніж 80%, на основі царської статистики, яка зовсім не збільшувала, а швидче — зменшувала їх кількість. Чи можна вважати таке становище за нормальне, особливо, коли взяти на увагу, що відсоток Українців у нашій партії протягом 1922 р. не збільшився, а, звичайно, зменшився, через вихід селянських елементів?

Національне питання на Україні (таксамо воно стоїть у Туркестані та на Кавказі) **є тепер питанням про завойовання нашою партією, російською у своїй переважливій більшости щодо мови й культури,** (відносячи до Росіян щодо мови і значну частину жидівських робітників, та особливо, інтеліґентів) **українського села. Яким шляхом можна цього добитися? Багато товаришів** (на жаль, дуже багато, й часто дуже відповідальних) **убачають цей шлях у русифікації українського села.** Через те, що говорити про русифікацію комуністові наче-б то не до лиця, то ці товариші просто заявляють, що нема жадної української культури, жадної української мови. Все це, мовляв, вигадка петлюрівців та колишніх боротьбістів із компартії. Селу на Україні не треба жадної школи, часописів і т. д., крім російської, бо української мови на селі не розуміють. Цим, вельми шановним товаришам, що вважають себе за дуже послідовних комуністів та марксистів, не вадило-б подумати про два, досить загально відомих, факти. По перше. Протягом століть погляд на українську культуру, як таку, що її немає, ретельно переводили в життя російські царські урядовці. Не могло бути навіть і мови не лише про школу, але навіть і про книжки українською мовою. А в результаті всіх зусиль царської бюрократії — в 1917 р. ми мали такий страшний вибух націоналізму (це на ґрунті неіснуючої культури!) серед селянських мас, який на цілі роки затягнув громадянську війну й затримав остаточне установлення совітської влади на Україні. По друге. Поруч із нами знаходиться Польща. Ніхто не буде казати, що в Житомирському повіті Волинської ґубернії живуть не такі самі селяни, як у Луцькому, Рівненському та Кременецькому повітах, які відійшли тепер до Польщі. Чому ці селяни, за браком української мови й культури, все-ж перебувають під упливом українських націоналістів, про що свідчать вибори до польського сойму, куди вони повибирали цих самих українських націоналістів, не зважаючи на жорстокі утиски польської влади, яка довела про своє вміння орґанізувати вибори хоч би на прикладі плебісциту на Віленщині? Чому у Східній Галичині, де Поляки заперечують існування української національности, з таким самим завзяттям, як давні російські урядовці й деякі сучасні комуністи, селяни бойкотували вибори на заклик українських націоналістів?

Соромно писати азбучні істини в шестому році пролетарської революції! Але доводиться писати про це тому, що московський шовіністичний елемент може принести необчисленну шкоду совітській владі та міжнародній революції. Бо нічого казати, що свої найближчі удари контрреволюція нам даватиме після того, як робітнича кляса зійдеться з селянством. А зійтись їй найважче буде там, де між масою пролетаріяту та масою селянства існує, помимо всього иншого, національна перегорода („преграда"). Не бачити цієї перегороди може лише людина сліпа, або хора на російський шовінізм.

Перегорода є, а як вона є, то треба зробити відповідні висновки.

Ми завоюємо українського селянина, коли зуміємо, нарешті, налагодити партійну та просвітну працю українською мовою. Звичайно, тільки цієї конечної умови не вистачить, але наша теперішня стаття торкається лише національного питання.

Тим часом, у нас партійна та просвітна праця українською мовою за останні два роки підупала. Українські часописи майже всі припинили своє існування (з винятком „Вістей", які не доходять до Правобережя, де українські часописі найбільше потребують). Мені не відома ані одна партійно-совітська школа з українською викладовою мовою (принаймні, ще рік тому таких шкіл не було), як предмет навчання в переважливій більшости шкіл українська мова існує номінально.

Не хочеться говорити про школи червоних старшин.

В цьому напрямі потрібний рішучий поворот, але не словами, а ділом. Гарних слів у нас про використання української мови, як знаряддя політичної освіти, говорилося більш ніж доволі. Досить згадати відому резолюцію Центрального Комітету Руської Комуністичної Партії з грудня 1919 р. (яку потім, правда, тов. Скрипник слушно називав пропащою грамотою), чи хоч би постанову партійної наради в травні 1922. р. на основі докладу тов. Мануїльського.

Само собою розуміється, що орґанізацію політичного видавництва (між ними й ґазет) українською мовою не можна відразу поставити на підставах самовиплати. Тут потрібні великі субсидії з боку держави, доки ми не знайшли читача для української совітської часописі та книги на селі. Зрештою, про потребу допомоги пролетарської держави відсталим націям для піднесення їхньої культури досить переконливо говорить тов. Сталін у своїх тезах до XII. зїзду. То правда, що на Україні таку допомогу ввесь час кваліфіковано як „примусову українізацію". Але я гадаю, що запідозрювати тепер секретаря Центрального Комітету Руської Комуністичної Партії в боротьбістських нахилах навряд чи кому впаде на думку.

Треба ще сказати, що між нашими товаришами на Україні, крім русифікаторства чистого, є русифікаторство, так би мовити, половинисте. Чисте русифікаторство вважає, що української мови й культури взагалі немає. Половинисте русифікаторство визнає українську мову на селі, воно терпить існування українських шкіл, але лише сільських, а в жаднім випадку не міських. Заснування українських шкіл у місті воно вважає за „примусову" українізацію. Половинисте русифікаторство з певною толеранцією ставиться до українських часописів для селянства й до найпопулярніщих брошур українською мовою. Але видання тою ж мовою „Азбуки комунізму", „Дитячої хороби лівизни" вважають за зайву роскіш.

З цим половинистим соромливим русифікаторством у нашій партії також слід покінчити. Зріст української культури на селі не може не відбитися на місті, яке тепер росте й даліростиме на рахунок українського села. Величезна перевага сільського населення над міським каже нам, щоб ми йшли назустріч певній українізації нашого міста. Така часткова українізація відбувалася останніми часами у Східній Галичині, де раніш міста були чисто польські. Колишні німецькі міста в Чехії стали також напів чеськими за другу половину девятнадцятого століття.

Про майбутню часткову українізацію нашого міста говорив на VII. зїзді доповідач Центрального Комітету Руської Комуністичної Партії національного питання т. Сталін.

Але навіть коли не мати на увазі цеї неминучої українізації, то самі потреби широкої політичної та просвітної праці на селі вимагають створення кадрів комуністичної інтеліґенції, що володіє українською мовою. Виховання цих кадрів у свою чергу вимагає леґалізації викладів українською мовою в частині наших середніх та вищих шкіл, і загальних, і партійних, видання тою ж мовою поважної наукової літератури, між нею й марксистської. Нарешті, треба (зпершу „штучно") дати цій мові певне місце в нутрішньому життю партії. Це саме мають на увазі тези тов. Сталіна, вимагаючи знання місцевих мов од членів наших кермівничих краєвих та губерніяльних організацій. Для того, щоб зробити хоч би один крок у цьому напрямку, треба перекинути на Україну робітників, що знають українську мову і що тепер порозкидані по цілій Росії.

Такі найближчі кроки, які партії потрібно зробити на шляху до вирішення національного питання на Україні і для зміцнення того звязку між робітничою клясою та селянством, без котрого совітська влада не може існувати, без котрого вона не витримає натиску контрреволюції. А що цей натиск ітиме по лінії орґанізації села проти пролетарського міста — сумніватися не треба. І нема чого сумніватись і в тому, що й як найменше ускладнення в цій царині використа наш зокільний ворог. Пілсудскі все ще підгодовує Петлюру не задля його прегарних очей, а задля повторення київського походу 1920 р. І як нетяжко Польщі грати на національнім питанню на Україні й на Білорущині при її власній національній політиці, вона таку політику провадила і провадитиме. А, з другого боку, для совітської влади Союза Республик зовсім не однаково, як ставитиметься до неї українське населення західної Волині, Східної Галичини та Холмщини. Всяке русифікаторство в нашій політиці на Україні буде відштовхувати це населення від комунізму та сов. влади, утруднюючи для польських комуністів здійснення тих завдань, які стоять перед ними.

Москва, 1. квітня.

(Харківський „Комуніст".)

Матвій Костишин.

СИРІТСЬКИЙ СОН...

Продерлась темрява,
Ранок вже видніє.
Листечко шепоче,
Там когут десь піє.

В гаю пташенята
Зі сну пробудились,
Дрібненькі цьвіточки
Начеб помолились.

Миються росою,
Док не зійде сонце
Осушить... Погляне
В найменьше віконце.

Там десь соловейко
Тьохка на камені,
Мов розбити хоче
Журбу сиротині,

Ободертій, голодній,
Блукаючій в полю,
Миєся сльозами
Проклинає долю.

. . . .

Умерла матуся,
Батечка не має,
Сирітська недоля
В найми проганяє.

Вандрує сірома,
Що й день проминувся
Ноченька пропала
Ранок усміхнувся.

Смієся весело,
Та не сиротині;
Немає шматочка
Хлібця у торбині.

Лиш вітер порожну
Торбину колише,
Сирота з утоми
Ледво-ледво дише.

Отсе сіромаєі
В спадщині остало:
Кругом лиш недоля
Тай лихо гуляло.

Лиш лани широкі
Сумно дивилися
Як сіроми очи
Слезоньки залили.

. . . .

Мала річенька
З боку хлюскоче,
Филі крібненькі
Хватають очи,

А біля неї
Трава буяє,
А там калина
У ній зростає.

Дивиться сумно,
Немов жаліє,
Що в сиротини
Серденько мліє.

. . . .

Іде сірома,
Глядить-думає,
А шлях широкий —
Кінця не має.

А тут у него
Голод лютує
При ньому спрагу
Сірома чує,

Здійма порожну
З плечей торбину,
А тут прочулось...
Ох!... сину!... сину!...

Глянув довкруги,
Нічо не баче
В сіроми серце
Ще більше плаче.

Гляну на річку...
Згадалась ненька,
Садок, криниця,
Хата старенька.

Де радів щастем,
Як мати жила,
До своєї груди
Його тулила.

Коли не стало,
Прогнали люди
Під чужі тини...
Щож дальше буде?

. . . .

Стрепенувсь сірома,
До річки прямує
Згасити спрагу,
Що страшно лютує.

Підійшов до річки,
Водиці напився,
В нього стало лекше
Щиро помолився.

Коли він молився,
Злюмилися очи,
Бо не спав сердега,
Блудив серед ночи.

Іде під калину,
В тіни присідає,
Лахмани подерті
З себе розбирає.

Пошарпану шапку,
Свиту, крманину,
Кладесь щоб прослати
Нещасну годину.

Колиба як ненька
Його доглядає,
Розложистим вітем
Сонце закриває.

Річенька хлюскоче,
Вітер ледво дише,
Травиця шепоче,
Мов до сну колише.

Заснув же сірома
І снить о палатах.
Як він себе бачить
У богатих шатах.

Щастє мов у казці
Стає перед очи
Відтак бовваніє,
Немов серед ночи.

Глянув кругом себе, —
Та Бог його знає!
З палат степи стали!
Він у них блукає.

Куди не поверне,
Могила сиріє,
Кругом пусто-глухо,
Буйний вітер віє.

Осика шепоче,
Русалки гуляють,
Поки півні пісню
Тричі не співають.

Гуляють в осиці.
Моргають на нього.
„Ходи до нас гратись
„Позбудешся всього!

„Заспокоїш голод,
„І жади не буде,
„Попід тин не підеш,
„Щоб сміялись люди!

„Найми не накучать,
„Лихо проминеся,
„Як покриють филі
„Й доля усміхнеся!"

Обернувсь сірома,
О русалках мріє.
Красше йти під воду,
Нім когут запіє.

Ще не оглянувся,
Півні заспівали,
Русалки хороші
Під воду пігнали.

Тільки чути реґіт
І шелїт осоки
А півні співають
На чотири боки.

. . . .

Замовкло на світі,
Кругом посумніло
Голубе небо,
Хмарамися вкрило.

Сховалося сонце,
Вже буря лютує
Сирота спить дальше
Не бачить, не чує.

Тріскочуть гіляки
Буйної калини
Розривають сонні
Мрії в сиротини

. . . .

Прокинувсь сірома
Глядить де палати?
Нестало... се сон був
Про богаті шати.

У сні все він бачив...
На які не стало
Тільки біля него
Лахміте лежало.

Підвівся на ноги,
Нема сили в нього,
Ні переказати
Кому горя свого.

Ні батька, ні неньки
Ні роду не має;
Коли він заплаче
Ніхто не спитає

Ніхто... Деж я маю
Доленьки шукати?...
У воді!... там филі
Будуть колисати...

. . . .

Зриваєсь на ноги,
Утоми не чує,
Бігцем тихисенько
До ріки прямує.

Прилетів над беріг
Станув: не думає
Лиш до Бога руки
В гору простягає.

Прийми, Боже, душу!...
Ти водище тіло
І шубовснув у воду.
Лиш загуркотіло.

Фалі розступились,
Сироту приймають,
І сирітську нужду
На все покривають.

Він більш не потужить.
Не зазнає лихо.
Заснув під водою
Спокійно і тихо.

. . . .

Червона калина
Сумненько дивилась,
Над його судьбою
Неначе молилась

Що в обіймах фалі
Доленька спріяла,
А сльоза сирітська
На споли остала.

Соловій прилетить,
Всяде на калині,
Защебече пісню
До сну сиротині.

Трава зашепоче,
Як вітер задише,
Дрібнесенька филя
До сну заколише...

Вінніпеґ, Ман., Канада, 2. грудня 1919

ПОХІД ПРОТИ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Варшава, 9. серпня, 1923.

Як тільки наші посли вступили до польського сойму, з тогож дня уложили певну програму праці, програму боротьби за права українського народу.

Шкільне питання є для нас питанням першорядним, таким самим як земля, як церква.

З перших же днів почалося вносити до сойму домагання, щоб вивести на певний шлях шкільництво українське. В першу чергу добивалися ми знесення обмежень і знесення насильства над народньою душею.

Сотні нашого учительства безправно не допускається до праці в школах. Других звільняється зі шкіл (на Волині), викидається на вулицю, позбавляється хліба. Натомісць насаджується нам учителів, дуже часто людей безграмотних, нездалих до праці в школі, незнаючих мови населення. Учительки цеї категорії наш народ уже охрестив „доярками" (і це справедливо по їх попередньому фаху).

Конституція забезпечує нам мати таку школу, якої люде хочуть. Але на всі домагання, на всі просьби українського населення нема досі ні одної української школи на цілу Холмщину і на Підляшша... На Поліссю маємо їх щось коло 20, а на Волині хоч і трохи шкіл, але вони в більшости українські тільки по назві, бо в кождій сидить такий самий „пан научицель панунонцей народовосьці" — під доглядом котрого більшість науки мусить вестися мовою польською, а науку української мови зводиться до кількох годин на тиждень „про людське око".

Українських шкіл середніх державних на всю Волинь, Холмщину, Підляшшя й Полісся не маємо жадної. Є дві приватні ґімназії в Кремянці і в Луцку, але і до тих чіпляються, і то їм очі муляє. Уже в кремянецькій ґімназії не дозволила влада на нищі кляси. Як же може приватна ґімназія утримуватися, коли буде мати тільки кількадесять дітей у старших клясах? А треба знати, що ні тій, ні другій ґімназії не дали прав. Діти, що скінчили їх, не мають права вступати до вищих шкіл, не мають права на полекші при відбуванню військової служби і т. д.

Український клюб в обороні рідньої школи вніс наглі внески до сойму про те, щоб:

1) покликати до праці безробітне українське учительство на Холмщині, Підляшшю, Поліссю й Волині;

2) перевести ревізію в справах масового звільнення учителів і перестати дальше це практикувати;

3) приступити до відкриття українських шкіл в Холмщині, Підляшшю й Поліссю, а ще до того зараз же негайно ввести у всіх школах на тих землях обовязкове навчання української мови;

4) відкрити українські учительські семинарії, а зараз хоч би одну в Дормані;

5) прийняти на державний кошт і надати права нашим двом приватним ґімназіям в Кремянці і в Луцку;

6) внести закон про ціле шкільництво для всіх національних меншостей. По думці сього закону народ повинен мати таку школу, якої собі бажає;

7) Опріч того переслано до міністерства освіти безліч прохань з усіх закутків наших земель про відкриття українських шкіл;

8) внесено десятки скарг на насильство над нашим народом;

9) подали ми цілий плян середніх шкіл, котрі мали покрити сіткою українські землі.

Нічого з того нема.

На одному з засідань освітньої комісії сойму зясував я всі наші кривди і зажадав слідства з боку міністерства в цій справі. Комісія прийняла це все, але міністерство ось уже третій місяць мовчить. А тут наближається новий шкільний рік. Тому ми виступили знов з внеском, щоб, не чекаючи на окремий закон, міністерство відчиняло українські школи початкові й середні, де того вимагає людність.

За цим внеском промовляв наш посол С. Хруцький, котрий розкрив перед соймом всю недолю нашої школи.

В часі промови послови С. Хруцькому повелося відпаровувати атаки „Хієни". По промові виліз на трибуну міністр освіти Гломбінські. Цей міністр не міг сказати просто, що не хоче дати українському народові можливости мати рідну школу. Не випадало того говорити, бо моглоб воно зробити неприємне для Польщі вражіння за границею. Отже почав викручуватися тим, що Польща ще не має взагалі закону шкільного, котрий би обіймав всю школу в цілости. А не маючи того, ніби то не можна відчиняти українські школи. Далі став натискати на „панствову мову" в школах, на необхідність закону, щоб її всюди викладали й т. и., а до того нібито знов таки не можна відчиняти української школи.*. Далі став звалювати вину на „влади заборчі", на війну і т. п., котрі знищили, або не залишили готових шкільних будинків, а через те знов таки не можна відчиняти українські школи. Словом, на все є викрут. А ось чому зачиняються українські школи і чому на їх місці закладають польські; чому для польських шкіл забираються навіть салі на залізничих двірцях (напр. в Озерянах на Волині); чому наше кваліфіковане учительство виганяється зі служби, а приймається на учительські посади Поляків без жадної освіти; чому маємо богато сіл, де стоять шкільні будинки, а вчителя не назначається, бо селяне не хочуть Поляка, а Українця не хочуть Поляки призначити; чому не можна української школи відкрити тимчасом хоч би в більш-менш просторій селянській хаті, коли це можна робити для польської школи; чому не можна будувати на державні кошти будинків для української школи, коли їх можна будувати для польської; чому насильно забирається від людей будинки, ними збудовані, і садовиться туди польську школу; чому не находиться будинків для наших державних середніх шкіл, і ми їх ні одної не маємо на цілу Волинь, Холмщину, Підляша і Полісся, коли в той самий час знайшлися і будинки і шкільні прилади і меблі і фізикальні кабінети з бувших державних і приватних середніх шкіл для 8 польських ґімназій на одній Волині; чому освіті нашого народу держава прислужилася тим, що закрила нашу єдину учительську семінарію в Дермані на Волині, а майно її: багатий ф і з и к а л ь н и й кабінет, шкільні меблі і повне умеблювання інтернату семінарського вивезено і роздано польським школам; що зробило і що має зробити міністерство, щоб змінити на краще той жахливий стан, до якого довела нашу школу Польща, на все те пан міністер нічого не відповів. Чи будуть заложені потрібні школи для українського народу чи ні; чи буде внесений нарешті закон про шкільництво для національних меншостий, чи ні — про це теж нічого не сказав. Очевидно і на трибуну виходив польський міністр єдино з тим, щоб щось говорити, але разом нічого не сказати.

*) Таж ту кохану мову вже і без закону товчуть по всіх школах, яко обовязкову.

В часі того викручування українські посли і Білоруси почали переривати Гломбінському окликами:

„Польський Апухтин. Гнобитель Українців". „Душитель духа українського".

Договорив таки. Закінчив на тому, що ніяких кривд народови українському не діється. Нема чого підіймати крику.

Тут знялася страшна буча!

Пястовці й правиця кинулися в сторону українських і білоруських послів, лізли з кулаками. Українці й Білорусини вийшли з салі зі співом:

„Не пора, не пора, не пора
Москалеви й Ляхови служить".

Маршалок за це виключив голову клюбу посла С. Підгірського з засідання. (Разом з тим стратив він за пів місяця посольські дієти).

Це поведення влади і польських „суверенів" зі сойму у відношенню до життєвих потреб українського народу — повинно найти найширший відгомін на західних землях України.

Сергій Козицький,
соймовий посол з Волині.

П. Карманський.

ОСТАННІЙ ЛИСТ ДО МАТЕРІ

За дві години... мамо! неже!
Мене не буде вже в живих...
Погасне сяйво дня для мене
І серце, приспане, студене,
Не вчує сурмів боєвих.

Не вчує твого голосіння,
Твоїх проклонів на катів.
Без спочуття, без зрозуміння
Ходити-меш з тавром терпіння,
Мов старець край чужих плотів.

Не жди мене: вже не явлюся
Край наших схилених воріт.
Небавком з Богом примирюся
Й на світ в останнє подивлюся
І лишу местникам завіт.

Мені не страшно світ кидати
І гинути від куль звірів.
Коби тобі лиш, бідна мати,
І тим, що смутком ржавлять ґрати,
День волі й щастя зазорів.

Прощай! прощай! — За дві години...
Ох, мамо! мамо! не журись!
Прости, прости твоїй дитині
І у старечій самотині
Журбі і горю не корись!

Не плач! Твій син не сплямив чести
І прадідних святих присяг.
Як довершиться жертва мести,
Ти зможеш голову піднести
І виречи: Мій син поляг.

Іваї, 1. мая, 1923.

СТАРОКРАЄВІ ПОСМЕРТНІ ВІСТИ.

В Добротворі, помер дня 4. липня 1923, хорунжий УГА **Куліш Михайло.** Покійний зі шкільної лавки в листопаді 1918 р. пішов у ряди УГА. і цілий час визвольної боротьби стояв у її рядах. Спершу в Камінці стр. у вишколі, відтак на фронті під Сокалем. 1919. р. скінчив рахунковий курс і довший час служив у холмській сотні, як рахунковий підстаршина. Пізніще скінчив під сот. Драґаном старшинську школу, з якої вийшов хорунжим. При відвороті на Великій Україні перейшов тиф, а відтак в неволі в Тухолі знов захорів. Звільнений з неволі, вернув до дому, — приготовлявся до матури та недуга туберкульози кишок звалила молодого хлопця в могилу.

Померший — се характер чистий, як ті сльози материнські, що лилися на могилу свого найдорожшого одинака. Мало говорив, а все консеквентно й незломно спішив до найвищої цілі. Незражувався нічим, виростав на народнього робітника, яких у нас мало, а так дуже потрібно.

В похоронах взяло участь трох священиків, товариші й товаришки помершого і богато місцевих селян. Горячими словами прощали його місцевий парох в домі жалоби, а один з товаришів на могилі. При звуках „Журавлів" виростала могила над тілом молодого героя визвольної війни. — В. И. П.

ЧОРНІ ДІЯМАНТИ

РОМАН В ПЯТИ ТОМАХ

МАВРА ЙОКАЯ.

(Переклад з мадярського)

ПЕРШИЙ ТОМ.

ТРЕТИЙ ТОМ.

(51)

„Ви не потрібували би просити о його згоду. Коли має відбутися двобій?"

„Тому, що ми не мали жадних шабель, тай не є звичаєм відбувати двобій по обіді, ми були примушені відсунути справу на завтрішній ранок."

„До завтрашнього ранку я ударемню цей двобій."

„Як?"

„Я поговорю з Берендом. Я зясую йому це."

„Коли ти йому скажеш, що він потрапив в цю аферу наслідком нашого жарту, то ти осягнеш нікщо иньше як те, що він буде примушений битися не з одним а з шістьома."

„Я зясую йому так, що він не буде битися з жадним з вас."

„Тоді Саліста буде зруйнований."

„Яким чином?"

„Коли це розпочате, ранконтре лишиться неполагодженим, після того як він заявив, що він не буде стріляти втрете, то він є неможливим для товариства; тоді він може полишити офіцерську кареру, забратись з Пешту і зробитися знов папським зуавом."

„Про мене, най він буде зуавом у Вельзевула! Що мені до того! Він може іти яко фельдмаршал до султана Дагомеї. Про мене най він цілком загине, коли він вже в дорозі до того! Хто питає про те, що буде з ним? Твоїм обовязком є боронити свою сторону."

Едмунд дивувався цьому поривчастому хвильованню в словах Анґелі.

„Це щось иньше," промовив він схиляючись перед своєю кузиною. „Коли ти говориш так, то я здаюся. Ти маєш цілком слушність. Я іду до Ґези, а потім разом з ним до Івана, щоб висловити йому вашу думку."

По годині ґраф Едмунд був знов у контеси Анґелі.

„Ну, що ви зробили?"

„Слухай! Я пішов зараз з Ґезою до Івана. Я дав йому зрозуміти, що ми згідно нашому обовязку не можемо відступити від призначених нами умов і не можемо згодитися на двобій шаблями. По цім він стиснув кождому з нас руку і промовив: я дякую вам за дотеперішні дружні послуги. Коли-ж ви згідно вашому переконанню не можете помагати мені далі в цій справі, то я не хочу примушувати вас до цього. Але я іду до офіцерського касина в касарні Карла і не маючи знайомих в місті попрошу перших двох офіцирів, які я стріну, бути моїми секундантами в афері, яка має бути полагоджена шаблями."

Контеса Анґеля сплеснула здивовано руками.

„Ти мала слушність говорячи, що цей чоловік покаже ще нам зуби," казав Едмунд далі, „Ea mord! а що він раз схопить, то він тримає міцно. Ми нагадали йому, що Саліста відомий своїм фехтованням; на це він скрикнув поривчасто: коли-б в нім був сам чорт, я хочу подивитися йому в очі! Ця людина кусається!"

Контеса Анґеля сіла до столу і сперла голову на руку.

„Ми не мали жадного иньшого вибору, як запевнити Беренда, що, коли він бажає, то ми стоїмо у всім до його роспорядимости. І вже завтра вони будуть битися. Що з того буде, знає Біг."

Ґраф Едмунд пішов геть і Анґеля не помітила навіть, що він вийшов.

* * *

Слідуючої за цим ночі Анґеля не лягала цілком до ліжка. Годинами ходила вона в своїй кімнаті туди і сюди і, коли вона сідала від утоми, вона шепотіла собі: „Я поворилась з ним як Юлія Гонзаґа."

Аж при світанку кинулась вона не роздягаючись на ліжко і камерюнкфер знайшла слідуючого дня подушку, до якої вона притулила своє обличчя, цілком мокрою.

Жінка в тридцяти трох постатях.

Тепер може кождий сказати до нашого фільозофа: „О ти мудрий, ти вчений чоловіче, який-же ти дурень! Ти покидаєш твоє ремесло, з якого ти живеш, твоє просте сільське мешкання, в якім ти почуваєш себе так добре, полишаєш таємничих духів вогня і води, твоїх добре відомих приятелів і прямуєш у світ, який не придатний для тебе і де ти почуваєш себе не ліпше ніж риба на сухім піску; ти робиш з своєї науки комедію, блищеш фантатсичними відчитами, стаєш як статуя в живих образах, співаєш опери, танцюєш угорський котиліон, гоняєш карколомним ґальопом лисів, пеш навипередки, залицяєшся до шляхетних дам, мішаєшся в приватні справи високих родин, бєшся з офіцерами задля гарних ґрафинь, стаєш проти люфи пістолета, відстрілюєш противнику кашкет і цигаро і нарешті хапаєшся за шаблю як варварський мазаґет! Що тобі до блідих людей біґунів і панств пештських сальонів, що тобі до концертів уряджених на користь кроатських братів, що тобі до фіґур угорського катильона, останніх валетів, ґонитви спортсменів, втрачених ґудзиків з грудей контес і шаблів гусарських капітанів? А особливо що тобі до того, що якась контеса живе в сварці з своїм дідом? Що тобі до того, що вона поїде до нього до Відня чи звабить його до Пешту? Взагалі нащо тобі потрібно бути тут і провадити таке життя? Бо коли ти не можеш подати жадної причини до цього, то ти найбільший дурень в світі, про якого було колись написано роман, і який сам не знав як він потрапив до нього!"

Але ми подамо причини, задля яких Іван перебув це все, і тоді най посуджують, чи був він дурнем чи мудрим, чи чимсь, що лежить по середині між обома, людиною одушевленою звичайними почуттями, яка діє так, як їй наказує серце. А серце має свої права!

Згадаймо, що Іван Беренд написав вже відомий лист графині і був готовий їхати до дому, коли абат Самуель запросив його на соаре ґрафині Тойделінди, що він дістав тимчасом лист, який спонукав його змінити цілком свою постанову.

Цей лист прийшов з Відня, автором його був один молодий віртуоз пяніст, імя якого згадувалось в останніх роках між найбільш улюбленими: Арпад Белені.

Приблизно перед чотирнадцятьма роками перед нашою історією перебував Іван Беренд довший час в домі родини Белені. Чому він там був, то про це ми довідаємося в свій час. Арпад Белені був в той час пятилітнім хлопчиком. Вже тоді його вважали дитиною-чудом. Він міг грати на фортепяно цілі марші. В той час були войовничі марші в моді.

Одного дня батько родини раптом вмер. На своїм місці буде мова також про те, як він вмер. Вдова була в роспуці, особливо з огляду на свою осиротілу дитину. Іван потішав її тоді тим, що він буде дбати про дитину і її виховання. Декілько місяців пізнійше Іван мусів задля деяких обставин так раптово залишити дім родини Белені, що він сам не знав, чи він побачить її колись знов. Розлучаючись Іван віддав вдові всі свої гроші в самих дукатах, щоб вона могла за ці гроші вчити Арпада гри на фортепяно і виробити з нього мистця; хлопець зробиться славетною людиною і жити-ме з свого мистецтва.

Іван не був ані приятелем Белені, ані коханком чи родичом пані Белені і не був їм чимсь зобовязаний. Але в тім часі траплялись вже такі дивні річи.

Белені не чули тоді роками нічого про Івана, також як і він про них. Раз запитавши він довідався, що вони виїхали з того міста, що наслідком втраченого процеса їм відібрали дім і щомати та син зникли.

(Дальше буде.)

ВИКАЗ РУХУ ЧЛЕНІВ ПО ВІДДІЛАХ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА ЗА ПЕРШИХ ШІСТЬ МІСЯЦІВ 1923 Р.

Число відділу	Чл. з початком січня 1923	Принято нових членів	Принято наново	Принято з пер. листами	Суспендовано	Відійшли з пер. листами	Померли	Разом чл. з кінцем черв. 1923
1	184	5	6	2	6		3	188
2	63	10				1	2	70
3	40	3			1			42
4	35		1		1			35
5	34	3						37
6	14							14
7	86	8						94
8	35	15		2		1		51
9	36	16		1			1	51
10	81						1	80
11	22	8				12		18
12	52					1	1	50
13	22							22
14	38	3	13		10	5		39
15	9	3			3		1	28
16	25					1		24
17	16				1			15
18	65	1	4		4	1		65
19	6							6
20	64	13	5	3	8			77
21	15	4			1			17
22	44	4			1			47
23	15	1			1			15
24	49	9	3		3			58
25	20				2		1	17
26	10	1						11
27	29	3	1	1	6			28
28	76	8		2		4	1	81
29	60	12						72
30	25	1						25
31	48	12				1		59
32	20							20
33	32	19			8			43
34	37	13			1			49
35	16							16
36	32	2			1	2		31
37	23	8			2	1		28
38	123	4					1	126
39	37	3					1	39
40	13	1	1		1			14
41	22		2		3	1		20
42	61	4		6	2	1		68
43	8	6	1		3			12
44	40	4		1	1	1	1	42
45	68	9		1		1	1	76
46	16							16
47	14	1	1		1			15
48	41	1			3	2		37
49	5				1			4
50	19	3						22
51	28	1		1		1		29
52	11	5		1	2			15
53	28	2						30
54	9	1			2			8
55	19	6				1		24
56	35	2						37
57	39	8			1	1		45
58	36	4	2		4	2		36
59	31	28			5		1	53
60	10						1	9
61	32	2	1	1	5			31
62	54	1				1		54
63	147	17		1				165
64	25	1						26
65	86	10			1	1		94
66	36	18			1			53
67	42	6						48
68	12	1						13
69	59	10			4	3	1	61
70	131	3			1	2	1	130
71	11							11
72	23							23
73	47	10	2		4	3	1	51
74	15	1	1	6	3	1		19
75	31	4		2		2		35
76	97	9			2			104
77	33	16	2		3			48
78	68	5	4	3	1	2	1	76
79	4							4
80	24	1	2		2	1		24
81	58	3	2		2	1		60
82	19	5				2		22
83	43	4	1		3			45
84	9	1						10
85	52	5	3	1	7	3	1	50
86	46	4	1	3	1			53
87	48	5						53
88	5		1		3			3
89	8	1				2		7
90	48	6						54
91	97	14	1	1	4	3		106
92	11	2			2			11
93	10	3		2				15
94	39	6	2	6	5			48
95	37	5						42
96	86	11			1		2	94
97	27			1				28
98	60	10			2		1	67
99	76	8	1	1	1	1	1	83
100	37	6	4		4			43
101	27	4			2			29
102	101	7	3	3	3	1	1	109
103	30	5	2		2			35

Число відділу	Чл. з початком січня 1923	Принято нових членів	Принято наново	Принято з пер. листами	Суспендовано	Відійшли з пер. листами	Померли	Разом чл. з кінцем черв. 1923
104	87	7				2	1	91
105	51	4					1	54
106	89	8		5	3			99
107	21							21
108	31	2			1			32
109	61	1	2	2	5	1		60
110	10	2				3		9
111	8	5		4				17
112	97	4	8	1	7	1		102
113	42	2			1			43
114	27	2						29
115	9	1						10
116	16	5		6	1	1		25
117	41	4						45
118	32	3						35
119	21	5	1		2			25
120	55	11			1	2		63
121	29	2		3	2	4		28
122	10	8	1	1	2			18
123	23	3						26
124	27	7				1		33
125	15				1			14
126	22	4		2				28
127	43	10		4	2	1		54
128	22	3	1		1			25
129	11							11
130	97	3		3	2	2	1	98
131	13				2			11
132	65	6		1	1			71
133	85	3		1	5	4	1	79
134	17	1			2			16
135	81	6	3		4	1		85
136	62	5			1	1		65
137	54	7	1	1	1			62
138	20		1		1			20
139	26	9			2			33
140	23							23
141	8	1		1			1	9
142	52		6		6			52
143	33	3		1	1			36
144	29	4						33
145	21	2						23
146	42	2			4	1		39
147	86	6		2	2	1		91
148	9							9
149	30	3			1	2		30
150	10					2		8
151	44	2		1		1		46
152	12	2						14
153	8					2		6
154	24	2			1			25
155	145	7	3		7			148
156	22							22
157	38	2			2			38
158	5	2						7
159	23	4				1	1	25
160	48	7	1		1	5		50
161	28	1						29
162	23	3						26
163	29	5			1			33
164	17	6				1		22
165	59	1	1					61
166	13		1		1	1		12
167	12	5						17
168	90	3				3	1	89
169	18					3		15
170	109	5	2	1	1	4		106
171	21	3	1		1			24
172	27	3				1	1	28
173	14							14
174	16	5		1		1		21
175	47	4		1	1			51
176	18	4	1			3	1	19
177	30	17						47
178	4	9	2					15
179	81	1				1		81
180	6		1					7
181	69	2			1	2		68
182	41	6	2	1				50
183	32	13			1			44
184	7							7
185	20	4		1		2	1	22
186	38				2			36
187	23	1						24
188	7						1	6
189	7	4			1			10
190	12		1	1	3			11
191	19		3		2			20
192	22	4	1		2			25
193	62	9					1	70
194	7							7
195	24							24
196	23	2		1				26
197	16			3				19
198	20	4				1	1	22
199	10	1						11
200	47	6		2	2			53
201	17	2		1	1			19
202	11	8						19
203	45							45
204	6							6
205	7							7
206	106	30		2				138

Число відділу	Чл. з початком січня 1923	Принято нових членів	Принято наново	Принято з пер. листами	Суспендовано	Відійшли з пер. листами	Померли	Разом чл. з кінцем черв. 1923
207	16	1	1			1		23
208	9	1						10
209	74	3			3	3	1	70
210	22							22
211	42	1	2		2			43
212	13	2						15
213	135	12	1	4	2	3		147
214	14	5						19
215	23							23
216	24							24
217	112	2	1	2	4	2		111
218	81	12	2		3			92
219	18		5	5	5			19
220	54	12					1	65
221	144	21	3		3		1	164
222	8							8
223	75	5		3			1	82
224	9	3						12
225	14	5		1		1		19
226	12							12
227	19	5		3	1			26
228	25	2						27
229	91	11		1		1	1	101
230	83	10			3	1		89
231	22	5	5		2			26
232	29	5						34
233	34				2	1		31
234	83	6			3	1		85
235	51	6			1		2	54
236	19	5						24
237	74	2	1		3	1		73
238	15	6	1	1	3			20
239	85	6		1		2		90
240	11	2				2		11
241	—	27			12	1		14
242	19	13		5	1			36
243	39				1			38
244	15							15
245	50	3	1		2	5		47
246	14	4		1				19
247	110	24	1		3	1	1	130
248	27	6	4	1	4	2		32
249	22	1			3			20
250	9		4	2	4	2		9
251	37	14					2	49
252	20	3			2			21
253	13	6			1			18
254	48	5	1		3	1		50
255	38	5	1		1	3		40
256	8							8
257		12			3			9
258	12	2				1		13
259	72	10			2	1		79
260	—	15		1	1			15
261	—	9		4				13
262	15							15
263	13		1		1			13
264		8		4				12
265		11		1	1			11
266		20						20
267		16		6	1			21
268		33			6			27
269		22		3				25
270	92	6	2	1	7	1		93
271		12		4				16
272		6						6
273	31	2	1					34
274	67	7	1	1	4		1	71
275	—	10		3				13
276	149	22		5	3	2	1	170
277	17	3		1				21
278	28	2				3		27
279	—	4		12				16
280		30					1	29
281	—	15						15
282	47	10			1	2	1	53
283	46	3	1	3	1			52
284	—	6						6
286	32	3			1			34
288	63	17		1	3			78
290	19	6		1	1			25
291	12							12
292	80	14			7			87
293	10	3	1		1		1	12
295	56	20		2	3	2		73
296	64	9		1		1		73
300	150	4	9		19	2		142
301	63	7	1		4			67
303	6					6		
308	65	2	1	1	1	2		66
314	5		1		1			5
315	9							9
316	121	10	1	3	7	3		125
317	36	10	1	1				48
318	23	15					1	37
320	21	2		1				24
321	22	12	1	1				36
323	28	5			2	1		30
324	39				4			35
326	60	7					1	66
330	53	6			2			57
332	26	11			2			35
336	54					1		53

Число відділу	Чл. з початком січня 1923	Принято нових членів	Принято наново	Принято з пер. листами	Суспендовано	Відійшли з пер. листами	Померли	Разом чл. з кінцем черв. 1923
338	124	3	10		10	1		126
339	37	1				1	1	36
341	32		3		2			33
342	58	3						61
344	13	1						14
347	19	1						20
350	28							28
351	21	1			2		1	19
354	25							25
355	37	5	2		4	2		38
357	17	7						24
363	46	10						56
364	52	14						66
365	31	16						47
367	45	30	1		3			73
369	53	5						58
370	67	20			2			85
371	40							40
379	24	4	1					29
380	11	4					1	14
381	8	1						9
384	51	3	1		4			51
385	68	9				1	1	75
388	46	5	2	2	2			53
391	10							10
392	8							8
393	16							16
396	34	5			1			38
400	19	1						20
401	15				3			12
402	5				1	2		2
	12427	1751	189	196	460	201	61	13841

Висше наведена табелька, зладжена головним рекордовим секретарем на підставі місячних звітів відділів У. Н. Союза, дає повний виказ шість-місячного руху членів в організації в кождім відділі з осібна і у всіх разом.

Ця табелька виказує, кілько в котрім відділі через перших шість місяців ц. р. нових членів принято, а кілько суспендовано, кілько із суспендованих принято наново, кілько членів принято з інших відділів з переступними листами, а кілько відійшло з переступними листами до інших відділів. Она виказує кілько і в котрих відділах членів померли, котрий відділ збільшився, а котрий зменчився числом своїх членів, і на загал представляє образ піврічного руху членів в організації.

Ця табелька виказує, що за перших шість місяців в цім році зорганізовано 17 нових відділів і принято 1.751 нових самих повнолітних членів а також котрі саме старі відділи У. Н. Союза найбільше нових членів придбали. При тім також виказує котрі відділи через цілих шість місяців жадного руху не проявили та що ще богато відділів бракує до повного числа 402.

Фактом є, що не кождий відділ є в рівній можности розвиватися, тому хай кождий член У. Н. Союза сам відшукає позицію свого відділу на повисшій табельці, сам порівняє її з прочими відділами, призадумаєсь і сам хай осудить, чи результат піврічної організаційної праці його відділу є такий якимби повинен бути, тай о скількн він сам до того причинився.

Згідно з ухвалою річного засідання головного уряду У. Н. Союза після цеї табельки, відзначенне за приєднанне найбільшого числа нових членів належиться відділам: 206 — 30 членів; 367 — 30 членів; 59 — 28 членів; 247 — 24 членів; 276 — 22 членів; 221 — 21 членів; 295 — 20 членів; 370 — 20 членів.

15—20 нових членів придбали відділи: 8, 9, 32, 63, 66, 77, 177, 288, 318 і 365.

10—15 нових членів придбали відділи: 2, 20, 29, 31, 34, 65, 69, 73, 91, 96, 98, 120, 127, 183, 213, 218, 220, 229, 230, 242, 251, 257, 275, 282, 292, 316, 317, 321, 332, 363 і 364.

Інші відділи зорганізували по менче, що котрий, як це показує табелька.

Глянувши на повисшу табельку й клич У. Н. Союза „В лучности сила" бачиться як найвиразнійше. Бо хоч у табельці рідко й дрібні числа а порожного місця богато, так разом зсумоване дає поважні числа і доказ яка сила в злуці. 1.751 нових членів придбати в шістьох місяцях, це неабиякий успіх, та зміривши порожні місця табельки легко догадатись, що це успіх далеко не такий як би міг і якби повинен бути.

Тому кождий член У. Н. Союза, бачучи такий докладний плян своєї організаційної ниви, а на ній порожні або слабо розвинені загони, хай зрозуміє, що до оброблення такої ниви потреба більше спільної праці всіх без виїмку співвласників-членів організації.

ВСТУПАЙТЕ ГРОМАДНО САМІ І ЗАПИСУЙТЕ СВОЇ ДІТИ ДО У. Н. СОЮЗА!

ПІЛСУДСКІ ПРО „ОБОРОНУ ЛЬВОВА".

Дня 7. серпня виголосив Пілсудскі в ратушевій салі у Львові двогодинний відчит про оборону Львова. Відчит мав на меті відперти закиди противників Пілсудского, які приписували йому злу волю при обороні Львова перед „українською інвазією." Протягом двох годин свого реферату старався Пілсудскі доказати, що він зробив уе можливе, щоб вислати підмогу для Львова тоді, коли вшеполяки удержували в Парижі добре виеквіповане Французами військо Галлера.

„Львівська кампанія — говорив Пілсудскі — належить до найтяжчих, які видержав жовнір. Чужинці зі сльозами в очах (!) говорили, що коли й мали сумніви дотично польськости Львова, то дивлючись на львівські бої — позбулись цих сумнівів".

„Польськість" Львова задемонстрували власне „пеовяки", вислані Пілсудским з Варшави та 5. полк легіонів з полковником Токарьким на чолі, який примашпрував зі заходу...

Я МАЮ СВІЙ КРАЙ...

Я маю свій край...
Рідний край коханий,
Хто скаже що ні —
Той зрадник поганий!

Я маю свій край...
Прапор його має —
Синьо-жовтим блеском
До сонця сіяє.

Я маю свій край...
Любий край родинний,
Просторий, розлогий —
Се край України.

Там степи широкі
І родючі ниви,
Там Дніпро ревучий —
Батько задумчивий.

Там гори високі
У небо ся пнуть,
Там села садками
На весні цвитуть.

Я маю свій край...
Рідний край коханий,
Його не здолає
Ворог пренoганий.

Вінніпег, 1923.

С. М. Дорощук.

МОСКВА ОСТРИТЬ ЗУБИ НА УКРАЇНСЬКІ БОГАТСТВА

По донесенням з Москви в подільській губернії відкрито великі поклади залезної руди, що містить в собі також радіоактивні елементи.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ПОЛІЦІЯ СТРІЛЯЄ НА „ВІВАТ".

У волинськім селі оповідають селяне, поліцаї, віджджаючи на кордон, підняли на пращання стрільбу випустивши кількадесять набоїв, при чім підстрелили солтиса і ще одного селянина.

ПРАВДА ЧИ АНЕКДОТА?

Ославлений польський комуніст Домбаль, від коли опинився в большевії, не тратить контакту з Польщею і старається при кождій нагоді робити свою батьківщині рекламу. Між иншим про теперішній польський уряд пише Домбаль в „Млоті". „В Польщі ходить поголоска, що здійснення союза куркулів з обшарниками приспішила та обставина, що Сікорскі відмовив Вітосові дозволу на вивіз 20.000 свиней за кордон. Це було причиною передвчасного упадку уряду Сікорского і цілковитого пораження Пілсудського. Історія згадує, що гуси вирятували Рим, нині можна сміло сказати, що свині повалили Сікорского і Пілсудского"...